

Ratkowska, Lucyna

"AIDS : studium antropologiczne", Violetta Krawczyk-Wasilewska, Łódź 2000 : [recenzja]

Medycyna Nowożytna 11/1, 211-212

2004

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RECENZJE I OMÓWIENIA

Violetta Krawczyk-Wasielewska, AIDS. Studium antropologiczne. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2000, ss. 133.

Praca ta jest, jak dotąd, jedną z niewielu polskich prób spojrzenia na problem AIDS okiem antropologa kultury (jak sugeruje tytuł), tudzież okiem folklorystki, jak sugeruje postać autorki.

Książka podzielona jest na pięć rozdziałów. Pierwszy koncentruje się na AIDS jako zjawisku biomedycznym – etiologia AIDS, drogi zakażenia HIV, rozwój choroby w Europie i na świecie. Zasadność owego rozdziału w analizie antropologicznej jest dyskusyjna, niemniej największym zarzutem jaki można postawić tak pierwszemu rozdziałowi, jak i całej książce, jest niezdecydowanie autorki i brak konsekwencji – raz bowiem czytamy o pandemicznym charakterze AIDS, a raz – o epidemii.

Rozdział drugi traktuje o HIV/AIDS w Polsce, w kontekście instytucjonalnej reakcji na ten problem. Znajdujemy tu informacje o charakterze historycznym i statystycznym z lat 1985–1998. W rozdziale trzecim autorka zastanawia się natomiast nad tym, czy – w kategoriach kulturowych - uznać AIDS za chorobę nową, czy może za symbol odwiecznej plagi. Ostatecznie zwycięża interpretacja opierająca się na przyrównaniu AIDS do mitycznej plagi. Autorka przytacza bogaty materiał z literatury przedmiotu. Po krótko śledzimy dzieje/obecność plag od starożytności do współczesności. Wędrujemy od *Illiady* Homera, *Dekameronu* Boccaccia czy *Starego Testamentu* aż po „filozofię” ruchów New Age.

Rozdział czwarty zawiera materiał będący świadectwem reakcji wybranych grup społecznych (np. społeczności lokalnych, lekarzy, młodzieży) na pojawienie się AIDS. Autorka przypomina hasła, rozpowszechnione poglądy i narracje o AIDS z lat 90-tych XX w., by drogą interpretacji wywiadów zbadać stan wiedzy na temat choroby

w odniesieniu do posiadanej przez informatorów wizji świata. Analizie poddana jest także zmiana zachowań społecznych, którą spowodowała świadomość istnienia AIDS. Największą zaletą tego fragmentu pracy jest to, iż wykorzystano tu jako materiał do analizy narracje biograficzne, wywiady przeprowadzane pod swoim kierownictwem. Co najważniejsze – autorka cytując także wypowiedzi samych zakażonych, niejako oddaje głos obcym (o antropologiczną kategorię obcości tu chodzi, kategorię wykorzystywaną przez autorkę w ramach interpretacji miejsca osób zakażonych w społeczeństwie), przez co praca zyskuje – staje się dialogiczna. A przynajmniej stać się powinna po takim zabiegu. Niestety, autorka nie przeprowadzała bezpośrednich wywiadów z zakażonymi HIV, bowiem – jak pisze – powiększałyby to jedynie „obszar ich traumy” [s. 85-86]. Tak więc – z dobrego pomysłu zrezygnowano i w książce ostatecznie jako materiał analityczny potraktowano narracje osób zakażonych, które były uprzednio drukowane w publikacjach środowiskowych.

Rozdział ostatni – folklor AIDS. Zdaniem autorki, folklor jako odrębna część kultury symbolicznej charakteryzuje się tym, że ujawnia faktyczne postawy ludzi i stan ich świadomości wobec zjawisk kulturowo-społecznych. W podaniach, graffiti, zagadkach, plotkach czy pogłoskach odzwierciedlać mają bowiem prawdziwe systemy wartości, normy, standardy i stereotypy uznawane przez daną grupę społeczną lub środowiskową i z tego punktu autorka spogląda na problem AIDS. Niestety krótkie to spojrzenie – ogranicza się do 6 stron. Odnajdujemy tu zapis przekonań ludzi dotyczących etiologii choroby, możliwości zakażenia itd.

Praca ta, choć zawiera potknięcia merytoryczne (np. traktowanie jako synonimów pojęć takich jak: pandemia-epidemia, kara Bożadopust Boży), wydaje się być godną polecenia, głównie ze względu na zamieszczony w niej materiał z badań własnych autorki, które przeprowadzane były w okresie, kiedy AIDS budziło największe emocje, było czymś nowym i nieznanym. Jedna uwaga – pracę tę należy czytać uważnie i krytycznie. A jeśli o podtytuł chodzi – „studium antropologiczne” – to, by zyskać szerszy wgląd w owo antropologiczne spojrzenie na problem HIV / AIDS, proponowałabym czytać to razem ze świetną pracą Moniki Sznajderman, pt: *Zaraza. Mitologia dżumy, cholery i AIDS*, wydanej w Warszawie w 1994 r.

Lucyna Ratkowska